Εξελίξεις και Περιορισμοί του Πλαισίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Nicole Schabus

HUMAN RIGHTS AND THE ENVIRONMENT IN THE EU // TOWARDS AN INCLUSIVE DEBATE

TIESS TRANSDISCIPLINARY INSTITUTE FOR ENVIRONMENTAL AND SOCIAL STUDIES

Το διεθνές νομικό πλαίσιο που τεκμηριώνει την αναγνώριση των αυτοχθόνων λαών ως φορέων λήψης αποφάσεων οικοδομήθηκε επί πολλές δεκαετίες, σχεδόν επί έναν αιώνα. Η πίεση για την αναγνώριση της θέσης των αυτόχθονων λαών στο διεθνές δίκαιο είναι καλά τεκμηριωμένη. Ξεπερνά τα 50 χρόνια στις τρέχουσες διεθνείς διαδικασίες και τα 100 χρόνια στις προηγούμενες. Φέτος συμπληρώνονται 100 χρόνια από τη στιγμή που μια αντιπροσωπεία των Haudenosaunee συμμετείχε στη συνδιάσκεψη της Κοινωνίας των Εθνών μεταξύ των δύο παγκοσμίων πολέμων[1]. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου άλλες αντιπροσωπείες ιθαγενών, ιδίως από τη Βόρεια Αμερική, μετέφεραν τις αιτιάσεις τους σε διεθνές επίπεδο. Στην περίπτωση του Καναδά, αυτό είχε ως αποτέλεσμα την απαγόρευση των οργανώσεων γύρω από τα δικαιώματα γης των ιθαγενών που συμπεριλήφθηκε στον Νόμο περί Ινδιάνων (Indian Act)[2]. Ο νόμος προέβλεπε σοβαρές κυρώσεις, συμπεριλαμβανομένης της στέρησης της άδειας άσκησης δικηγορίας στην περίπτωση δικηγόρων που εργάζονταν για τους αυτόχθονες πληθυσμούς σε αυτά τα ζητήματα. Μόλις η απαγόρευση ήρθη, οι αυτόχθονες πληθυσμοί χρειάστηκαν κάποιο χρόνο για να αναδιοργανωθούν, ιδίως υπό το πρίσμα των εθνικών πολιτικών αφομοίωσης, όπως η Λευκή Βίβλος (White Paper) που πρότεινε η κυβέρνηση του Pierre Elliott Trudeau το 1969. Τη χρονιά αυτή ιδρύθηκε η Ένωση Ινδιάνων Αρχηγών της Βρετανικής Κολομβίας, ενώ ακολούθησε η δημιουργία εθνικών οργανώσεων των αυτοχθόνων, όπως η Εθνική Ινδιάνικη Αδελφότητα, η οποία σήμερα είναι η Συνέλευση των Πρώτων Εθνών.

Ο ηγέτης των Secwepemc George Manuel έγινε ένας από τους πρώτους εθνικούς αρχηγούς που συμμετείχαν στη Διάσκεψη του Ο.Η.Ε. για το Ανθρώπινο Περιβάλλον το 1972 στη Στοκχόλμη της Σουηδίας[3]. Αυτή η σημαντική στιγμή για το σύγχρονο διεθνές περιβαλλοντικό δίκαιο συνέπεσε με την εμφάνιση ενός διεθνούς παν-αυτοχθονικού κινήματος που πίεζε για την αναγνώριση των αυτοχθόνων λαών και των δικαιωμάτων τους. Ο Manuel ταξίδεψε από τη Στοκχόλμη στην περιοχή των Σάμι και, μαζί με τους ηγέτες τους και αυτόχθονες ηγέτες από όλο τον κόσμο, μέσα σε τρία χρόνια ίδρυσε τον πρώτο σύγχρονο πανανθρώπινο διεθνή οργανισμό, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Αυτοχθόνων Λαών[4]. Η ιδρυτική διάσκεψη του Συμβουλίου, που πραγματοποιήθηκε το 1975 στο Port

[1] https://www.cbc.ca/news/indigenous/deskaheh-100-haudenosaunee-geneva-1.6913959
[2] Mathias, Joe and Yabsely, Gary: conspiracy of Legislation, the Suppression of Indian Rights in Canada, BC Studies, No. 89, Spring 1991, pp. 34
[3] Recio, Eugenia and Hestad, Dina: Indigenous Peoples Defending an Environment for All, April 2022, IISD Policy Brief
[4] Sanders, Douglas: The Formation of the World Council of Indigenous Peoples, IWGIA Document 29, Copenhagen, 1977

NICOLE SCHABUS

Μεταδιδακτορική υπότροφος Marie-Curie, Πανεπιστήμιο του Τρέντο

Ερευνητικό άρθρο για το έργο «Ανθρώπινα δικαιώματα και περιβάλλον στην ΕΕ. Προς έναν περιεκτικό διάλογο» το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα Erasmus+, Jean Monnet

Alberni της Βρετανικής Κολομβίας στον Καναδά, εξέδωσε την πανηγυρική διακήρυξη, όπου, μεταξύ άλλων, οι ηγέτες συμφώνησαν να χρησιμοποιούν τον όρο «αυτόχθονες λαοί» ως τον γενικότερο διεθνή όρο για να αναφέρονται στους εαυτούς τους, και να διασαφηνήσουν τη θέση τους ως «λαοί» σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο . Ορκίστηκαν επίσης να φέρουν τα αιτήματά τους στον Ο.Η.Ε.[5]. Από τη δεύτερη διάσκεψη του Παγκόσμιου Συμβουλίου Αυτοχθόνων Λαών το 1977, στην Kiruna, Sapmi της Σουηδίας, οι ηγέτες των αυτοχθόνων ταξίδεψαν στην πρώτη «Διεθνή Διάσκεψη για τις διακρίσεις κατά των αυτοχθόνων πληθυσμών στην Αμερική», που πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1977 υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε. στη Γενεύη της Ελβετίας. Ένα από τα αποτελέσματά της ήταν η μελέτη του Ο.Η.Ε. για το πρόβλημα των διακρίσεων εις βάρος των αυτόχθονων πληθυσμών, η οποία έγινε γνωστή ως έκθεση Martinez Cobo[6]. Από την έκθεση αυτή προέκυψε η ίδρυση του πρώτου οργάνου του Ο.Η.Ε. για τους αυτόχθονες λαούς, η Ομάδα Εργασίας του Ο.Η.Ε. για τους Αυτόχθονες Λαούς.

Η ονομασία της ομάδας εργασίας αναφερόταν σε πληθυσμούς και όχι σε «αυτόχθονες λαούς», επειδή ορισμένα εθνικά κράτη, ιδίως τα αποικιοκρατικά κράτη, αμφισβητούσαν τη θέση τους ως «λαών» σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Αυτό αποτέλεσε το πιο αμφιλεγόμενο ζήτημα στις διαπραγματεύσεις για τη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Αυτοχθόνων Λαών (UNDRIP)[7]. Ενώ η Ομάδα Εργασίας για τους Αυτόχθονες Λαούς ξεκίνησε αμέσως τις διαβουλεύσεις για την Διακήρυξη, αυτή τελικά εγκρίθηκε το 2007, αποτελώντας το μακροβιότερο όργανο του Ο.Η.Ε. για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η αντίθεση στην αναγνώριση των αυτοχθόνων λαών σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ήταν ήδη κωμική κατά τη στιγμή της ίδρυσης της Ομάδας Εργασίας για τους Αυτόχθονες Λαούς, δεδομένου ότι το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση όλων των λαών είχε καταγραφεί στα λεγόμενα συμβόλαια αποαποικιοποίησης: το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα[8], και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα[9]. Τα δύο σύμφωνα μοιράζονται την ίδια γενική διάταξη για την αυτοδιάθεση. Το άρθρο 1.1 και των δύο συμφώνων ορίζει ότι: «Όλοι οι λαοί έχουν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Δυνάμει του δικαιώματος αυτού καθορίζουν ελεύθερα το πολιτικό τους καθεστώς και επιδιώκουν ελεύθερα την οικονομική, κοινωνική, και πολιτιστική τους ανάπτυξη».

Οι δύο συμβάσεις εγκρίθηκαν με ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. το 1966 και τέθηκαν σε ισχύ το 1976, επικυρωμένες από τη συντριπτική πλειοψηφία των εθνικών κρατών. Το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση θεωρήθηκε ως φάρμακο κατά της αποικιοποίησης. Κανένας λαός δεν είχε ποτέ μεγαλύτερη ανάγκη από αυτό το φάρμακο από τους αυτόχθονες λαούς και η διάταξη των συμφώνων αντικατοπτρίστηκε τελικά στο άρθρο 3 της Διακήρυξης του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Αυτοχθόνων Λαών. Η Διακήρυξη για τα

[5] Sanders, Douglas: Indigenous Peoples: Issues of Definition, 8 *IJCP* 4, 1999
[6] Martinez Cobo, Jose: UN Study on the Problem of Discrimination against Indigenous Populations, 1981
[7] UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, *Official Records of the General Assembly, Sixty-first Session, Supplement No. 53* (A/61/53), part one, chap. II, sect. A. (2007)
[8] International Covenant on Civil and Political Rights, GA res. 2200A (XXI), 21 UN GAOR Supp. (No. 16) at 52, UN Doc. A/6316 (1966); 999 UNTS 171; 6 ILM 368 (1967)
[9] International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, GA res. 2200A (XXI), 21 UN GAOR Supp. (No. 16) at 49, UN Doc. A/6316 (1966); 993 UNTS 3; 6 ILM 368 (1967)

Δικαιώματα των Αυτοχθόνων Λαών που εγκρίθηκε τελικά από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στις 13 Σεπτεμβρίου 2007, επιβεβαίωσε ότι το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση ισχύει για τους αυτόχθονες λαούς.

Ήδη κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης της Διακήρυξης για τα Δικαιώματα των Αυτοχθόνων Λαών, ορισμένοι υποστήριζαν ότι το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των αυτοχθόνων λαών αποτελεί μέρος του εθιμικού διεθνούς δικαίου[10]. Έκτοτε έχει προκύψει μια σαφής συναίνεση της διεθνούς κοινότητας για την έγκριση της Διακήρυξης για τα Δικαιώματα των Αυτοχθόνων Λαών, χωρίς κανένα έθνος-κράτος να παραμένει αντίθετο σε αυτήν. Κατά τη στιγμή της υιοθέτησης, μόνο τέσσερα αποικιοκρατικά κράτη, η Αυστραλία, ο Καναδάς, η Νέα Ζηλανδία, και οι Η.Π.Α., ψήφισαν εναντίον της, και έκτοτε έχουν αντιστρέψει τη θέση τους. Συνεπώς, δεν υπάρχει πλέον περιθώριο να αρνηθεί κανείς την εφαρμογή του δικαιώματος αυτοδιάθεσης στους αυτόχθονες λαούς μέσω του διεθνούς εθιμικού δικαίου. Τα κριτήρια για το διεθνές εθιμικό δίκαιο πληρούνται: opinio iuris, δηλαδή η πεποίθηση ότι αποτελεί νόμο, όπως αποδεικνύεται από την ψηφοφορία, όπως επίσης και κρατική πρακτική, όπως τεκμηριώνεται από πολυάριθμα εφαρμοστικά νομοσχέδια, από τη Βολιβία έως τον Καναδά, και άλλα μέτρα εφαρμογής σε όλο τον κόσμο.

Επιπρόσθετα, η Διακήρυξη για τα Δικαιώματα των Αυτοχθόνων Λαών καθορίζει πολλές από τις εκφάνσεις του δικαιώματος αυτοδιάθεσης και των ειδικών δικαιωμάτων των αυτοχθόνων, τα περισσότερα από τα οποία έχουν συλλογική διάσταση. Αυτό είναι κάτι που τα διακρίνει από άλλα δικαιώματα που ορίζονται σε πολλά όργανα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία συχνά επικεντρώνονται σε μια ατομική διάσταση. Τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα ειδικότερα περιγράφονται συχνά ως δικαιώματα πρώτης και δεύτερης γενιάς, που απορρέουν από τις ευρωπαϊκές/δυτικές σχολές σκέψης και εστιάζουν στο άτομο. Τα δικαιώματα τρίτης γενιάς, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών, κοινωνικών, και πολιτιστικών δικαιωμάτων, έχουν συχνά μια πιο συλλογική διάσταση, την οποία οι φιλελεύθερες σχολές σκέψης δυσκολεύονται περισσότερο να νοηματοδοτήσουν και η οποία δεν έχει ακόμη καθιερωθεί ευρύτερα.

Η σύλληψη/εννοιολόγηση της τρίτης γενιάς δικαιωμάτων μπορεί να διδαχθεί πολλά από τους αυτόχθονες λαούς και τις νομικές παραδόσεις και φιλοσοφίες τους, οι οποίες είναι βαθιά ριζωμένες στις συλλογικές διαστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της σχέσης με τη φύση με μία έμψυχη διάσταση. Υπό αυτή την έννοια, οι δυτικές παραδόσεις μόλις αρχίζουν να «καλύπτουν το χαμένο έδαφος» μιλώντας για δικαιώματα της φύσης. Είναι αξιοσημείωτο ότι ήταν οι αυτόχθονες λαοί που έφεραν τις αρχικές δικαστικές υποθέσεις που υποστήριζαν τα δικαιώματα της φύσης, καθώς οι έννοιες αυτές είναι σαφέστερες στους νόμους και τις νομικές παραδόσεις των αυτοχθόνων. Ομοίως, άλλοι τεράστιοι περιορισμοί των δυτικών εννοιολογήσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όταν πρόκειται για την προστασία του περιβάλλοντος αφορούν το συνολικό πλαίσιο των δικαιωμάτων αυτό καθαυτό, καθώς και τη δικαιολόγηση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αντίθετα, πολλοί αυτόχθονες νόμοι και νομικές παραδόσεις καταγράφουν πολύ σαφέστερα την έννοια της υποχρέωσης προστασίας της γης και των υδάτων.

Διεθνείς Περιβαλλοντικές Συμφωνίες και η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα

[10] Anaya James: International Human Rights and Indigenous Peoples, Wolters Kluwer, 2009

Οι αυτόχθονες λαοί συμμετείχαν ενεργά στην προετοιμασία και στη Σύνοδο Κορυφής για τη Γη, που πραγματοποιήθηκε το 1992 στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας[11], συμπεριλαμβανομένης της διαπραγμάτευσης και της υιοθέτησης της Σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλότητα. Μία από τις τρεις Συμβάσεις του Ρίο, μαζί με τη Σύμβαση Πλαίσιο του Ο.Η.Ε. για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC) και τη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης (UNCCD), η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα αναγνώρισε τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζουν οι αυτόχθονες λαοί στη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση της βιοποικιλότητας και ότι θα πρέπει να λαμβάνουν τα σχετικά οφέλη, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προκύπτουν από τη χρήση των γνώσεων και των γενετικών τους πόρων.

Σε σύγκριση με άλλες διεθνείς περιβαλλοντικές συμφωνίες και ιδίως με τις άλλες συμβάσεις του Ρίο, οι διαδικασίες της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα έχει εξασφαλίσει τη συμμετοχή των αυτοχθόνων λαών και έχουν λάβει υπόψη τους τις γνώσεις τους σχετικά με τη βιοποικιλότητα από την αρχή. Αντίθετα, οι διαδικασίες της Σύμβασης Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή δεν έχουν ενσωματώσει πλήρως την παραδοσιακή ή αυτόχθονη γνώση. Αυτό αντικατοπτρίζεται στην αδύναμη διατύπωση της Συμφωνίας του Παρισιού[12], η οποία, στο προοίμιό της, δεν αναγνωρίζει τον καίριο ρόλο που διαδραματίζουν ήδη οι γνώσεις, οι καινοτομίες, και οι πρακτικές των αυτοχθόνων λαών και των τοπικών κοινοτήτων όσον αφορά την προστασία και τη διατήρηση του περιβάλλοντος και, για το λόγο αυτό, τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και την προσαρμογή σε αυτήν, καθώς και την ανάγκη περαιτέρω ενσωμάτωσής τους στις τρέχουσες διαδικασίες. Η μόνη ουσιαστική αναφορά στην παραδοσιακή γνώση στη συμφωνία του Παρισιού είναι όταν τα μέρη αναγνωρίζουν ότι αυτή θα πρέπει να καθοδηγεί τις δραστηριότητες προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή κατά περίπτωση[13]. Αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί μάλλον συγκαταβατικό και απογοητευτικό αποτέλεσμα, περισσότερο από δύο δεκαετίες μετά την έναρξη ισχύος της Σύμβασης Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή και υπό το πρίσμα του υψηλού επιπέδου συμμετοχής των αυτοχθόνων πληθυσμών και του ενεργού ρόλου που διαδραματίζουν μαζί με τις τοπικές κοινότητες στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής στην πράξη.

Συγκριτικά, η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα αναγνωρίζει τον καθοριστικό ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η παραδοσιακή γνώση στην προστασία και την ενίσχυση της βιολογικής ποικιλότητας. Σε αυτή την ενότητα, θα αναλυθούν πρώτα ορισμένες από τις διαδικασίες της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα που εμπλέκουν τους αυτόχθονες πληθυσμούς και στη συνέχεια ορισμένα από τα βασικά μέσα που σχετίζονται με την παραδοσιακή γνώση, συμπεριλαμβανομένων των κατευθυντήριων γραμμών Akwé: Kon για τις εκτιμήσεις επιπτώσεων[14], του κώδικα δεοντολογικής συμπεριφοράς Tkarihwaié:ri για την πολιτιστική και πνευματική

[11] Kari-Oca Declaration to the United Nations Conference on Environment and Development (UNCED) Rio, 1992
[12] UN Framework Convention on Climate Change, Paris Agreement (FCCC/CP/2015/L.9/Rev.1), preamble 136.
[13] ο.π, Art 7(5).
[14] Secretariat of the Convention on Biological Diversity, Akwé: Kon Voluntary Guidelines for the Conduct of Cultural, Environmental and Social Impact Assessment regarding Developments Proposed to Take Place on, or which are Likely to Impact on, Sacred Sites and on Lands and Waters Traditionally Occupied or Used by Indigenous and Local Communities (2004 Montreal CBD Guidelines Series).

κληρονομιά[15], και του πρωτοκόλλου της Ναγκόγια για την πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και τον επιμερισμό των οφελειών[16].

Ήδη στις πρώτες διασκέψεις των συμβαλλομένων μερών της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα και στις συνεδριάσεις του επικουρικού οργάνου της Συμβασης για την παροχή τεχνικών και τεχνολογικών συμβουλών, η ευρεία συμμετοχή των αυτοχθόνων εξασφάλισε μια ουσιαστική συζήτηση για την εφαρμογή του άρθρου 8(j) της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα σχετικά με τις παραδοσιακές γνώσεις[17], συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης ενός προγράμματος εργασίας. Οι πρώτες προτάσεις ζητούσαν περαιτέρω τη σύσταση μιας Ομάδας Εργασίας για το θέμα αυτό[18]. Το 1998, τα μέρη ίδρυσαν την Ειδική Ανοικτή Διατμηματική Ομάδα Εργασίας της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα για το άρθρο 8(j) και τις συναφείς διατάξεις, ζητώντας, μεταξύ άλλων: την ευρύτερη δυνατή εκπροσώπηση των αυτοχθόνων και των τοπικών κοινοτήτων, βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα προγράμματα εργασίας, καθώς και αίτηση για καθεστώς παρατηρητή και ανάπτυξη μνημονίου κατανόησης με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας[19].

Η Ομάδα Εργασίας για το Άρθρο 8(j) αναδείχθηκε ως φόρουμ που εξασφαλίζει αυξημένη συμμετοχή των αυτοχθόνων λαών. Στις συνεδριάσεις, οι αυτόχθονες λαοί συμμετέχουν ισότιμα με τα κράτη, προστιθέμενοι στον κατάλογο των ομιλητών με την ίδια σειρά με τα κράτη-μέρη. Σταδιακά, εκπρόσωποι των αυτοχθόνων προστέθηκαν στις συνεδριάσεις του Προεδρείου και συνπροέδευσαν των συζητήσεων στην Ομάδα Εργασίας. Επίσης, διαμορφώθηκε η πρακτική ότι οι εκπρόσωποι των αυτοχθόνων μπορούσαν να υποβάλλουν προτάσεις για τη διατύπωση συστάσεων - δικαίωμα που γενικά επιφυλάσσεται στα κράτη μέρη - αν και τα κράτη παρέμεναν τα μόνα που αποφάσιζαν[20]. Η πρακτική αυτή δημιούργησε αντιπαραθέσεις κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων που κατέληξαν τελικά στο Πρωτόκολλο της Ναγκόγια για την πρόβαση σε γενετικούς πόρους και τον δίκαιο καταμερισμό των ωφελειών, όταν οι δύο ομάδες εργασίας της το Πρωτόκολλο της Ναγκόγια και για το Άρθρο 8(j) έπρεπε να αλληλεπιδράσουν. Καθώς ορισμένες χώρες επέμεναν ότι μόνο τα κράτη μέρη μπορούσαν να υποβάλλουν προτάσεις κειμένου που θα συζητούνταν κατά τη διάρκεια των

---

[15] Secretariat of the Convention on Biological Diversity, Tkarihwaié:ri Code of Ethical Conduct to Ensure Respect for the Cultural and Intellectual Heritage of Indigenous and Local Communities Relevant to the Conservation and Sustainable Use of Biological Diversity (2011 Montreal)

[16] Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization to the Convention on Biological Diversity (adopted 29 October 2010, entered into force 12 October 2014) (Nagoya Protocol). See Chapter 17 in this volume.

[17] Το άρθρο 8(j) της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα αναφέρει ότι: «Κάθε συμβαλλόμενο μέρος, στο μέτρο του δυνατού και κατά περίπτωση: ... Με την επιφύλαξη της εθνικής του νομοθεσίας, σέβεται, διατηρεί και συντηρεί τις γνώσεις, τις καινοτομίες και τις πρακτικές των αυτόχθονων και τοπικών κοινοτήτων που ενσωματώνουν τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και έχουν σχέση με τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση της βιολογικής ποικιλότητας και προωθεί την ευρύτερη εφαρμογή τους με την έγκριση και τη συμμετοχή των κατόχων των εν λόγω γνώσεων, καινοτομιών και πρακτικών και ενθαρρύνει τον δίκαιο καταμερισμό των οφελειών που προκύπτουν από τη χρήση των εν λόγω γνώσεων, καινοτομιών και πρακτικών».

[18] IISD, 'Earth Negotiations Bulletin, Summary of the Third Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity: 4–15 November 1996', Vol. 9 No. 65, 18 November 1996

[19] CBD Decision IV/9.

[20] Indigenous Peoples Council on Biocolonialism (IPCB) submission to the International Expert Group Meeting on the Convention on Biological Diversity's International Regime on Access and Benefit-sharing and Indigenous Peoples Human Rights held in New York, 17–19 January 2007.

διαπραγματεύσεων, η πρακτική της Ομάδας Εργασίας αντιστράφηκε και ο κανόνας είναι τώρα ότι οι προτάσεις των εκπροσώπων των αυτοχθόνων πρέπει να εγκρίνονται από τα κράτη μέρη για να συζητηθούν[21].

Αναμφισβήτητα, η σημαντικότερη εξέλιξη σημειώθηκε όσον αφορά τον τρίτο στόχο της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, τη δίκαιη και ισότιμη κατανομή των οφελειών που προκύπτουν από τη χρήση των γενετικών πόρων. Με την υιοθέτηση του νομικά δεσμευτικού Πρωτοκόλλου της Ναγκόγια, η πρόσβαση στην παραδοσιακή γνώση και τους συναφείς γενετικούς πόρους μπορεί να γίνεται μόνο με την προηγούμενη συγκατάθεση, μετά από σχετική ενημέρωση, των αυτόχθονων λαών και των τοπικών κοινοτήτων, εξασφαλίζοντας με τη σειρά της, εάν επιτραπεί η πρόσβαση αυτή, τη δίκαιη και ισότιμη κατανομή των οφελειών. Το Πρωτόκολλο της Ναγκόγια μπορεί να περιγραφεί ως «η πρώτη διεθνής περιβαλλοντική συμφωνία που περιέχει ουσιαστικές διατάξεις για τα περιβαλλοντικά ανθρώπινα δικαιώματα[22]», και πιο συγκεκριμένα για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων.

Παρόλο που το Πρωτόκολλο της Ναγκόγια εστιάζει ειδικά στη χρήση των γενετικών πόρων, παρέχει ένα καλό εφαλτήριο για την ανάπτυξη νομικά δεσμευτικών προτύπων σχετικά με την πρόσβαση σε γενετικούς πόρους και τον δίκαιο καταμερισμό των ωφελειών. Υπάρχει ένας εγγενής δεσμός μεταξύ της παραδοσιακής γνώσης και των γενετικών πόρων, ο οποίος αναγνωρίζεται στο προοίμιο του Πρωτοκόλλου της Ναγκόγια, στο οποίο σημειώνεται ότι οι δύο αυτοί τομείς είναι αδιαχώριστοι για τους αυτόχθονες πληθυσμούς[23]. Αναγνωρίζοντας πόσο στενά συνδεδεμένες είναι οι παραδοσιακές γνώσεις με τις περιοχές, τα εδάφη, και τα ύδατα που παραδοσιακά χρησιμοποιούνται και καταλαμβάνονται από τους αυτόχθονες λαούς, οι διατάξεις του Πρωτοκόλλου της Ναγκόγια μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως ένα πρώτο βήμα για την ανάπτυξη και εφαρμογή ευρύτερων εννοιών για την εδαφική διακυβέρνηση των αυτοχθόνων και τον έλεγχο της πρόσβασης στα εδάφη και σε όλους τους πόρους τους. Παρομοίως, η παραδοσιακή γνώση, εκτός εάν είναι ήδη δημόσιος τομέας, είναι σαφώς υπό τον άμεσο έλεγχο των αυτοχθόνων λαών και, ως εκ τούτου, ένας από τους τομείς στους οποίους ήδη ελέγχουν άμεσα την πρόσβαση. Επομένως, όταν πρόκειται για την πρόσβαση στην παραδοσιακή γνώση, είναι δύσκολο να αρνηθεί κανείς ότι απαιτείται η προηγούμενη συναίνεσή τους μετά από ενημέρωση. Επιπλέον, όπως σωστά επισημαίνει ο Gurdial Singh Nijar: «Η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα -και τώρα το Πρωτόκολλο- δεν αναφέρει πουθενά ότι η παραδοσιακή γνώση που είναι διαθέσιμη ή γνωστή στο κοινό δεν υπόκειται σε προηγούμενη συγκατάθεση μετά από ενημέρωση και σε αμοιβαία συμφωνημένους όρους[24]». Επομένως, η συναίνεση μετά από ενημέρωση θα εξακολουθήσει να απαιτείται σε αυτές τις περιπτώσεις. Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι αυτόχθονες πληθυσμοί έχουν χρησιμοποιήσει υλικό που ανήκει στο δημόσιο τομέα, για παράδειγμα καταγεγραμμένες ιστορίες, για να εξάγουν αυτόχθονες νόμους και γνώση, τις οποίες με τη σειρά τους έχουν χρησιμοποιήσει στη διακυβέρνηση των εδαφών και των πόρων τους.

---

[21] IISD, 'Earth Negotiations Bulletin, Summary of the Eighth Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity: 20–31 March 2006', Vol. 9 No. 363, 3 April 2006

[22] Morgera, Elisa: Against All Odds: The Contribution of the Convention on Biological Diversity to International Human Rights Law; in D Alland and others (eds), Unité et Diversité du Droit International/Unity and Diversity of International Law (Martinus Nijhoff 2014)

[23] Nagoya Protocol preamble.

[24] Nijar, Gurdial: Incorporating Traditional Knowledge in an International Regime on Access to Genetic Resources and Benefit Sharing: Problem and Prospects (2010) 21 EJIL 461; 1210

Συμπερασματικά, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα παρείχε έναν άνευ προηγουμένου χώρο για τη συμμετοχή των αυτοχθόνων λαών στις διεθνείς περιβαλλοντικές διαδικασίες, ενισχύοντας περαιτέρω το ρόλο, τη θέση και τα δικαιώματα των αυτοχθόνων λαών ως δρώντων υποκειμένων και όχι ως αντικειμένων στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου[25].

[25] Barsh R, 'Indigenous Peoples in the 1990s: From Object to Subject of International Law?' (1994) 7 Harv Hum Rts J 33.